

"Hem tractat de convertir els Borja en una marca"

Quin és l'origen de Borja-Borgia?
—Inicialment, els organitzadors dels Premis Octubre ens havien fet una proposta, a Moma Teatre, perquè férem un obra, de ser possible sobre els Borja, per a l'última convocatòria. Ens indicaren alguns noms d'autors que podien escriure una obra representable, i jo vaig proposar Manuel Vicent, perquè feia molt que tenia ganes de treballar sobre textos seus. Vaig tenir unes reunions amb Manuel Vicent, que estava encantat amb la idea, en tenia moltes ganes... Després, ens van demanar que ens encarregàrem de la producció perquè, si no, fóra inviable, i així vàrem començar. Parlem del febrer de l'any passat. És a dir que ha estat un procés molt llarg.

—Com ha anat la relació amb Manuel Vicent?

—Amb Manuel Vicent hi ha hagut una relació plena, en el sentit que ell fou el primer a comentar la necessitat d'una col·laboració mútua i constant. A voltes en reunions, i a voltes per fax, hem anat construint l'obra. Però la primera cosa que em va dir Manuel Vicent fou aquesta: "Tu estigues tranquil, Carles, que jo no tinc cap susceptibilitat en això". És a dir, que jo podia fer el que volguera, tenia la seua plena confiança; tot plegat d'una generositat ben poc usual. Normalment, cal ser molt diplomàtic a l'hora d'adaptar un text; però en aquest cas no hi hagué cap problema. Si li demanava un text o un monòleg, me l'adreçava. És a dir, que hi ha hagut molta complicitat. Fins i tot les idees de base foren objecte de discussió, abans que ell començara a escriure.

—I el resultat final?

**Carles Alfaro,
director de Moma
Teatre, presenta a
Barcelona la
família
'Borja-Borgia'
amb una "obreta
de cambra"
farcida d'ironia.**

—Probablement no és una obra de teatre convencional, a base de plantejament, desenvolupament i desenllaç. No era, ni és, aquesta la proposta. Es tractava d'ironitzar sobre la llegenda que representen els Borja, amb l'obsessió molt clara que allò que ens interessava era la llegenda, no la història.

—Rebutgeu, doncs, els personatges històrics?

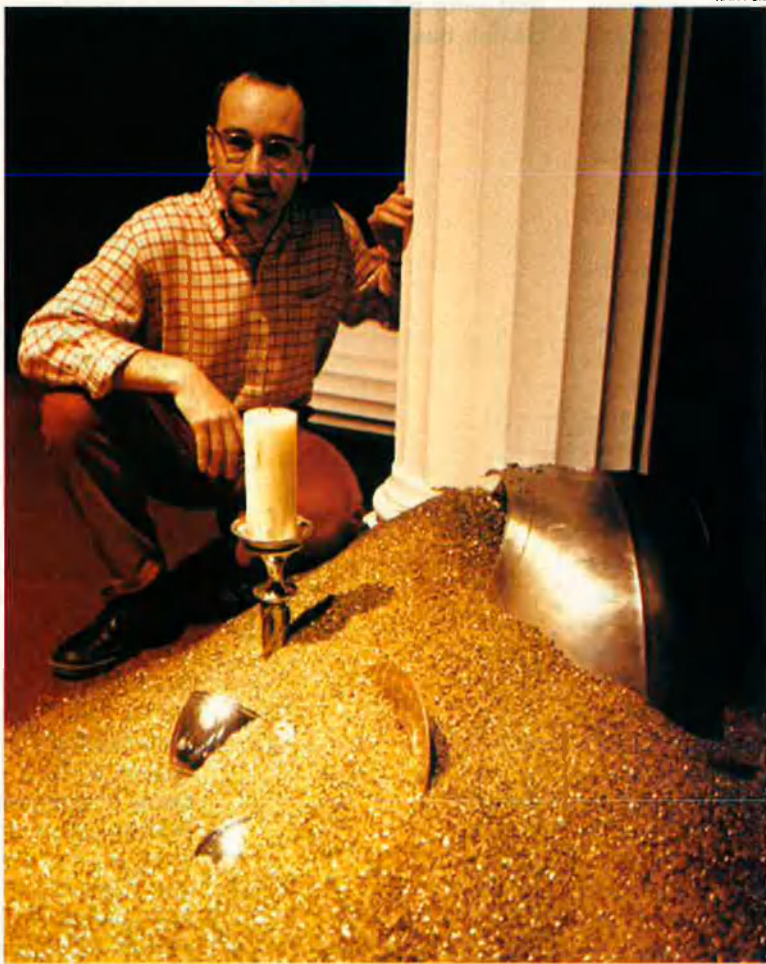
—Ens rebenta molt l'hàbit actual de desmitificar les grans figures o de mitificar les malvades; com ara que diuen que si Brecht, que era un déu, doncs resulta que era un fill de puta, i que els Borja, que eren uns fills de puta, doncs ara són uns santets. Aquesta classe de

RAFA GIL

revisió històrica no ens interessa gens, i és que arriba un moment que els personatges són més reals que no la realitat. Els Borja ja representen una determinada visió, i allò que ens ha interessat, a mi i a Manuel, és que quan s'acaba l'espectacle la gent pugui dir: "No sé exactament qui eren els Borja històrics, però sí que sé, molt clarament, què és un Borja". Fins i tot al pobre Maquiavel, li van penjar una etiqueta, la de "maquiavèl·lic", i això que ell no tingué mai cap poder; fou, simplement, una persona que va reflexionar sobre els qui tenien poder.

—Què heu agafat, doncs, de la llegenda?

—Es tractava de convertir els Borja en una marca. El que ens ha interessat és el verí, l'incest, la interrelació de les passions, en què no hi ha diferència entre maldat i plaer, embriar-se de plaer o arribar a fer que la crueltat i la gràcia siguin dues cares del mateix punyal, tot dominat per un mateix impuls

"El que ens ha interessat és el verí, l'incest, la interrelació de les passions, en què no hi ha diferència entre maldat i plaer."

MOMA TEATRE

que no diferencia. És aquesta perversitat allò que ens ha interessat; la mateixa perversitat, tan usual, crec, en els homes de poder. El tòpic de l'eròtica del poder és un tòpic, certament, però crec que sí que hi ha una manera de plaer de vena (*fa com si es punxara una xeringa al braç*), que és com una droga, una droga intel·lectual, però alhora sanguínia. Hi ha gent que, si no podia aconseguir el poder, fóra realment molt desgraciada.

—És, doncs, una obra que parla d'homes poderosos?

—I també dels altres. Un tema de la nostra obra és que la gent barreja plaer i dolor sense adonar-se'n. Es el cas de Lucrecia Borja, per exemple. Hem acabat decidint que Lucrecia pràcticament no parlaria en l'obra; en canvi, i al mateix temps, n'és el centre; i això en el sentit que és un personatge molt poètic, molt líric, amb uns ulls que ploren d'alegria i amb un punt de densitat poètica —com en els quadres de Botticelli—, en què el sexe hi és “a desgrat de...”: “Jo, en la foscor amava el meu pare adorat”. I ho diu com qui no pot evitar-ho. En el fons, ja ho sap, que està malament, però no pot evitar-ho; li és causa de tristor i d'alegria alhora. Aquest tipus d'ambigüitat és el que m'ha interessat: que sempre hi haja un punt inquietant.

—Com s'estructura l'obra?

—L'obra en si és un viatge molt irònic d'Alexandre VI, no com a papa, sinó com a rei dels districtes de Nova York, que va a psicoanalitzar-se a casa del famós psicoanalista Nicolau Maquiavel. En la teràpia, el pacient recorda que havia estat papa i, a partir d'ací, ixen els esperits de tots els qui l'envoltaven quan era papa: els seus fills i la seua amant, fins que els esperits el transporten a un present dins el pas-

Els cinc actors són tot el temps a escena. L'obra intenta aprofundir en la dualitat amor-odi, crueltat-gràcia dels humans.

sat, tan present per a ell que arriba un moment que se'n va cap a aquest passat.

—*Què hi representa Maquiavel?*

—Maquiavel és el gran intel·lectual, l'home reflexiu que s'adona que no podem ensenyar res als Borja, que tot ho hem d'aprendre d'ells. El fascina que tot allò que ha estat objecte de les seues reflexions intel·lectuals, els Borja ho executen d'una manera completament natural i espontània, inconscient fins i tot, sense donar-hi gens d'importància intel·lectual. Si una cosa defineix els Borja és que són gent molt exquisida, molt subtil, però tot “per natura”. El papa té un punt de l'Horta, d'una gran mediterraneïtat i sensualitat, però al mateix temps podria sopar amb el pitjor enemic, compartir-hi, fins i tot, una orgia i prometre-li la filla en matrimoni i, l'endemà, carregar-se'l. Igual que avui un banquer sopa amb un altre banquer, hi signa un acord, i l'endemà li presenta una OPA hostil. El que passa és que, abans, per a la noblesa, els crims eren art i ara és molt diferent.

—*No hi ha aquesta dignitat, potser...*

—Segurament, perquè eren amorals, si bé tenien la seua moral. De fet, hi ha una metàfora molt repetida en l'obra, molt insistent, que diu que la moral consisteix a ser digne de les teues vestidures. És a dir, tu pots ser el més gran dels assassins, sense que això siga immoral; però seria immoral que no fóres el millor dels assassins. Si estàs a l'altura de les teues vestidures, no passa res, és la teua natura; el problema ve quan no tens talent.

—*Per què situar l'acció en l'actualitat? Per destacar que el fet no es limita a l'època dels Borja?*

—Primerament, per dir que els Borja que ens han d'interessar són els d'ara, no els històrics. Però també és una demostració que els Borja d'ahir són els d'avui i seran els de demà. Ser Borja és una cosa intrínseca de l'essència humana. També he d'afegir que l'acció no transcorre exactament en l'actualitat. És veritat que té lloc en un gratacel de Nova York, que és l'abisme més modern que hi ha i que tot el que realment val es pot veure des d'aquest edifici, però, a banda aquesta metàfora, de fet ens situem durant tota l'obra en el passat. Aleshores es converteix en una peça onírica, gens realista, absolutament poètica i teatral, en el sentit que la cosa important és la interrelació entre els personatges que transiten cap a un final. Un final que coincideix amb una suposada desfílada per la Cinquena Avinguda, per una victòria bèl·lica, i en la qual el gran homenatjat és una arma, el míssil Patriot, el gran mascle. És a dir que, finalment, la gent aclama un arma i no la gent que porta l'arma —cosa que representa una societat totalment allunyada dels Borja. Alexandre VI ja no pot entendre-ho, això; en aquest punt resta desfasat.

—*Vol dir el final d'una època...*

—Sí, encara que el poder ve de l'ombra, igual que en l'època dels Borja, avui el veritable poder no és present, no saps on és. Els grans poders financers són molt més importants actualment que no el poder polític. La política resta molt limitada pel que diuen els barems financers. Al final, doncs, no hi ha els poders fàctics típics, com foren el poder militar o polític, sinó que cada volta més impera el poder d'un mercat mundial. Per això el Patriot es presenta com el gran heroi, el guardià del nou ordre internacional, i fins i tot dels drets humans. Encara que allò que realment defensa siga la civilització occidental: que puguem tenir calefacció, benzina per al cotxe, etc. Tampoc no sabem qui hi ha darrere el Patriot, ni darrere el més poderós. Quina mà el fa moure? I això és perillós, perquè no sabem en qui ens hem de cagar, qui són els responsables. Per això els Borja representen també una societat que es va acabant, que no entén res de la nova societat.

—*Maquiavel és el psicoanalista. És també l'espectador que vol conèixer els Borja?*

—És l'observador, és qui contempla i qui, d'alguna manera, dirigeix: igual que els psicoanalistes, que no mostren la seua personalitat. És un home aparentment impersonal i que contempla, observa, provoca, per aconseguir un objectiu que no sap ben bé quin és. La sensació última és que Maquiavel és un exemple del poderós d'avui, que no té necessitat d'eixir en la fotografia per a tenir poder, que és una mica aquella mà en l'ombra de què parlàvem fa un moment. Maquiavel és d'una actualitat enorme, el seu pensament és el més modern d'avui dia i, sobretot en política, és d'una saviesa i d'una exquisidesa brillants. Hem de pensar que és un home que, sobre una cosa totalment natural i espontània, fa una reflexió d'una contemporaneïtat molt gran, d'un perfil psicològic i social de masses que s'anticipa de molt al seu temps.

—*Un director de teatre és també un Maquiavel? No crea un món per dirigir-lo com vol?*

—Hi ha una relació amb el poder. Ser director d'escena és l'ofici de les decisions. L'art de dirigir és l'art de prendre contínuament decisions de tota mena. Tota la gent et demana la teua opinió sobre llums, sobre decorats, sobre l'actuació. I arriba un moment que té alguna relació amb l'ofici del poder. Ara bé, un director, quan estrena un espectacle, té necessitat de crear un món propi. A mi, em costa molt de cenyir-me a una partitura, del primer dia a l'últim. No puc evitar de particularitzar-la, de personalitzar-la. A voltes m'acusen de prendre un obra de pretext per a contar una altra cosa. Això és mentida. El que jo procure és de fer-la viva. Però tot això no té res a veure amb el poder. En el poder polític hi ha molt poc espai per a crear. Vaja, jo no envege gens la situació dels polítics actuals. Qui ara accepta un càrrec polític, jo l'admire, tal com està el panorama.

—*Quina relació té aquesta obra amb les obres anteriors de Moma Teatre? Hi ha cap trencament o continuïtat?*

—De fet, per part de la companyia hi ha hagut sempre una intenció bàrbara de fugir de tota etiqueta —a banda no repetir-se—. I, al mateix temps, d'aconseguir una marca, una cosa que no enganye el públic.

I si mires la nostra trajectòria, veuràs que la diversitat de codis d'interpretació i de codis estètics és absoluta. Passem d'una creació pròpia a un clàssic o a una obra contemporània. És un trencament més dels que ja hi ha hagut.

MOMA TEATRE

L'acció de l'obra es desenvolupa entre el present i l'època dels Borja, mitjançant la psicoanàlisi. El gabinet de Maquiavel, un psicoanalista de Nova York, és l'escenari de Borja-Borgia.

Aquesta volta he provat de fer un espectacle molt senzill, com una obra de cambra, amb molt de detall i d'escoltar. En tota l'estona no hi canvis d'espai, ni de temps, ni d'escena. Cap personatge ix d'escena. De fet, vaig sentir-me temptat de fer-ne una simple lectura, dramatitzada, poètica, però lectura i prou. Però, finalment, el treball mateix m'ha anat demanant una sèrie de coses que han fet que l'espectacle es desenvolupara d'una forma natural.

—*El pes dels actors en un obra d'aquesta índole també és més gran, veritat?*

—Sí, és el gran desafiament que tenim. Jo crec que la gent estarà molt atenta, perquè és inquietant allò que passa sobre l'escenari. El problema és que és inquietant i ha de ser-ho pels personatges mateixos; no per la trama o pel que passa, sinó pels personatges. En la peça arriba un moment que hi ha un subtext o una obra paral·lela en què juguen aquests sentiments d'amor-odi, de violència i de sensualitat lírica, que és allò que hauria de plasmar l'obra, i no l'evolució d'una estratègia teatral, que és allò a què estem acostumats. Això és complicat, en el sentit que els actors no poden estar un moment relaxats. Es tracta de comunicar, però de comunicar d'una manera irònica, molt subtil, perquè si subratlles la ironia ja no és ironia, sinó sarcasme o una altra cosa. Aquest és el desafiament.

Àlex Milian